

**The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon**
Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

**When Past Meets Future:
The Nature of Asara B'Tevet**

Rabbi Andrew Markowitz
January 8, 2017 • י' טבת תשע"ז

1. מלכים ב פרק כה: (א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא וְכָל חֵילוֹ עַל יְרוּשָׁלַם וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב : (ב) וַתָּבֵא הָעִיר בְּמִצּוֹר עַד עֶשְׂתֵי עָשָׂר שָׁנָה לְמֶלֶךְ צְדָקְיָהוּ : (ג) בַּתְּשַׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיַּחֲזֵק הָרַעֲב בְּעִיר וְלֹא הָיָה לָחֶם לָעַם הָאָרֶץ : (ד) וַתִּבְקַע הָעִיר וְכָל אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הַלִּילָה דָרָךְ שָׁעַר בֵּין הַחֲמַתִּים אֲשֶׁר עַל גֵּן הַמְּלָךְ וְכַשְׂדִּים עַל הָעִיר סָבִיב וַיִּלְךְ דָרָךְ הָעֲרָבָה : (ה) וַיִּרְדְּפוּ חֵיל כַּשְׂדִּים אַחַר הַמְּלָךְ וַיִּשְׁגּוּ אֹתוֹ בְּעָרְבוֹת יָרְחוֹ וְכָל חֵילוֹ נָפְצוּ מֵעֲלָיו : (ו) וַיִּתְּפְּשׂוּ אֶת הַמְּלָךְ וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל רַבְלָתָה וַיְדַבְּרוּ אִתּוֹ מִשְׁפָּט : (ז) וְאֵת בְּנֵי צְדָקְיָהוּ שָׁחְטוּ לְעֵינָיו וְאֵת עֵינֵי צְדָקְיָהוּ עֹר וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנִחְשָׁתִים וַיִּבְאֶהוּ בָּבֶל : ס (ח) וּבַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בַשְּׁבַעָה לַחֹדֶשׁ הָיָה שְׁנַת תְּשַׁע עָשָׂר שָׁנָה לְמֶלֶךְ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים עֶבֶד מֶלֶךְ בָּבֶל יְרוּשָׁלַם : (ט) וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית יְקֹנָק וְאֵת בֵּית הַמְּלָךְ וְאֵת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֵת כָּל בֵּית גְּדוֹל שָׂרָף בָּאֵשׁ : (י) וְאֵת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם סָבִיב נָתְצוּ כָּל חֵיל כַּשְׂדִּים אֲשֶׁר רַב טַבָּחִים :

2. זכריה פרק ח (יט) כֹּה אָמַר יְקֹנָק צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ : פ

3. מסכת ראש השנה יח: תניא אמר ר"ש ארבעה דברים היה ר"ע דורש ואני אין דורש כמותו צום הרביעי זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר (ברביעי) בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר ואמאי קרי ליה רביעי רביעי לחדשים צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו ואמאי קרי ליה חמישי לחדשים צום השביעי זה ג' בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ומי הרגו ישמעאל בן נתניה הרגו ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו ואמאי קרי ליה שביעי שביעי לחדשים צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים ואמאי קרי ליה עשירי עשירי לחדשים והלא היה ראוי זה לכתוב ראשון ולמה נכתב כאן כדי להסדיר חדשים כתיקן ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר שנאמר ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שריפה ונראין דברי מדבריו

4. יחזקאל פרק כד (א) וַיְהִי דְבַר יְקֹנָק אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ לֵאמֹר : (ב) בֶּן אָדָם כְּתוֹב כְּתָב לֶךְ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סִמְךָ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה :

5. רד"ק יחזקאל פרק כד (א) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית - למלכות צדקיהו וכן כתיב במלכים ובירמיה בשנה התשיעית למלכו : (ב) בן אדם כתוב לך את שם היום את עצם היום הזה - הנבואה באה לו בעשרה בטבת שבאותו יום סמך מלך בבל על ירושלים ואמר לו שיכתוב אותו היום ויראה לבני הגולה כי באותו היום סמך מלך בבל וכשישמעו אחר כן מפי מגידים כי כן היה באותו היום עצמו שכתב הנביא ידעו כי נביא היה בתוכם ואמת הם דבריו שאומר להם בשם ה' ולא ישמעו עוד אל נביאי השקר

Unique Nature of Asarah b'Tevet

6. בית יוסף אורח חיים סימן תקנ: ה"ר דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמ' רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכפורים ולא ידעתי מנין לו זה. וכתב עוד דעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתעניין בו ביום ושאר צומות לעולם אין חלים בששי :

7. מנחת חינוך מצוה שא... והנלע"ד ונ"מ לדידן ג"כ דד' צומות הללו מדברי קבלה אין נקבע להם יום מיוחד יי טבת או ט"ב וכדומה רק הדברי קבלה הוא על אלו החדשים דבטבת ותמוז ואב ותשרי מחויבים להתענות בהם יום אחד אבל לא נתייחד יום מיוחד רק איזה יום שרוצה יוכל להתענות רק באלו החדשים וראיה לדבר דבפסוק אינו מבואר איזה יום כלל רק צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי דהיינו החדשים אבל לא באיזה יום

8. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לא עמוד א: עשר מסעות נסעה שכינה, מקראי: מכפרת לכרוב, ומכרוב לכרוב ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לגג, ומגג לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר להר, ומהר למדבר, וממדבר עלתה וישבה במקומה - שנאמר יאלך אשובה אל מקומי... אמר רבי יוחנן: ששה חדשים נתעכבה שכינה לישראל במדבר, שמא יחזרו בתשובה....

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ראש השנה ששה חדשים נתעכבה כו'. הני ו' חדשים אינו מפורש בשום מקום מאי נינהו ונראה לפרש דמיום שסמך מלך בבל על ירושלים דהיינו מי בטבת עד ט' בתמוז שנבקע העיר כמפורש בפ"ק הם ו' חדשים ובאותן ו' חדשים הרחיקה השכינה עצמה מעיר עד למדבר ונתעכבה שם שמא יחזרו בתשובה וכשלא חזרו באותן ו' חדשים עד ט' בתמוז עלתה השכינה וישבה במקומה דבו ביום בטל גם התמיד

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפח סעיף א
* אסור להתענות בשבת עד ו' שעות. הגה: ואפילו לומד (ב) ומתפלל, אסור

11. ביאור הלכה סימן רפח סעיף א
* אסור להתענות - ואיסור תענית בשבת יש דעות בפוסקים אם הוא רק מדברי קבלה מדכתיב וקראת לשבת ענג או הוא מדאורייתא [מדכתיב אכלוהו היום וגו'] עיין בתשובת הרשב"א סימן תרי"ד ועיין לקמן בסימן תי"ח ותק"ע ונראה פשוט דתענית עד ו' שעות לכו"ע מדרבנן:

12. משנה ברורה סימן רפח
עד ו' שעות - דגם בחול האוכל אחר ו' שעות הוי כזורק אבן לחמת ע"כ נקרא כמו תענית בשבת. ולשם תענית[א] אפילו שעה אחת אסור וע"כ שלא כדין עושין מקצת קהלות שמתענים בשבת[ב] עד סמוך לחצות על הגזרות ואם טעים מידי קודם תפלת מוסף מותר להתאחר יותר משש שעות [פמ"ג]:

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפח סעיף א
סעיף ד: מותר להתענות בו תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו. וצריך להתענות ביום ראשון, כדי שיתכפר לו * מה שביטל עונג שבת. ד' ואם תשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים, לא יתענה ד' ביום א' ויתענה אח"כ.

סעיף ה: י"א שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום שראהו תלת זימני. וי"א שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע. והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים שעל שלשה חלומות מתענים בשבת, ואלו הן: הרואה ס"ת שנשרף, או יוה"כ בשעת נעילה, או קורות ביתו או שיניו שנפלו; וי"א הרואה יוה"כ אפילו שלא בשעת נעילה; וי"א הרואה שקורא בתורה; וי"א הרואה שנושא אשה. והא דרואה שיניו שנפלו דוקא שיניו, אבל הרואה לחייו שנשרו, חלום טוב הוא דמתו היועצים עליו רעה ונ"ל שהחלומות שאמרו בפרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת

14. משנה ברורה סימן רפח: (טו) שעל ג' חלומות מתענין - ואף באלו הג' אין להתענות בשבת אא"כ התענית עונג לו כגון שנפשו עגומה עליו וכשיתענה ימצא נחת רוח לאפוקי אם הוא אדם דלא קפיד בחלום רע או שהתענית קשה עליו ומצטער יותר בתעניתו ממה שמצטער בפחד החלום אסור

להתענות בשבת (ריב"ש) ובשם שלי"ה כתבו האחרונים שאף באלו הג' היה רגיל[טו] על הרוב לפסוק שלא להתענות בשבת אלא יתענה ב' ימים בחול נגד יום השבת ויום ראשון שאחריו:

15. אור שמח הלכות תעניות פרק ה והנה לפי מה שכתב המבי"ט בקרית ספר (עיין הל' שבת פכ"ט), דבשבת מעת לעת לילה ויום אסור מן התורה להתענות, אבל ביום בלבד אינו אסור מה"ת, ולכן מותר להתענות תענית חלום בשבת... ונראה דזה טעם שהביא הבית יוסף (או"ח סימן תק"נ) בשם אבודרהם דאלו חל עשרה בטבת בשבת היו מתענין, משום דכתיב בעצם היום וכו', וזה משום דתענית יום לבד אינו אסור דבר תורה, ולכן היו יכולים להתענות בשבת ודו"ק.

16. באר החיים

מבאר ה'התם סופר' ז"ע כי באותו יום שבו היצר מקך בכל על ירושלים של מטה, באותו היום התכנסו מקודם לכן אף בבית דין של מעלה לדון בחורבן המקדש ונלות ישראל הללו מיימינים והללו משמאילים, ואכן נגמר דין בית המקדש לכליון ושריפה, והו' חומרת יום זה, כי נחשב כמו שביום זה נחרב כבר הבית שהרי כבר נגמר דינו'.

והנה 'כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו' (ירושלמי יומא ה.), נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש החורבן, והו' בכל שנה בהגיע יום עשרה בטבת, שאז התחיל למעלה משפט החורבן, כמו בן בכל דור ודור, יושבין בית דין של מעלה ונזודין החורבן של כל שנה ושנה, והנה בעוד ענין מצינו שמתענים אפילו בשבת, והוא 'בתענית חלום', והטעם, דאף שעל דבר שנוגע רק לענין ה'עבר' אין להתענות בשבת קודש, מכל מקום

'תענית חלום' הריהו נוגע לענין 'עתיד' - להמתיק החלום שלא יזיקנו, שפיר יש להתענות עליו אף בשבת, כי עוננו הוא לו שמתענה לבטל את הצרה העתידה לבוא עליו. ולכן, ב'תשעה באב' שה'תענית' באה כאבל על ה'עבר', אכן אין הזמן גרמא - בשבת קודש להתענות, מה שאין כן ב'עשרה בטבת', שנוגע הדבר ל'עתיד' שהרי בו השעה היום בבי"ד של מעלה האם לבנות הבית בשנה זו אם לאו - מותר ונצרך להתענות אף בעצם יום השבת, דברים הללו יש להם לעוררנו - בכל מעשה ופעולה בזה היום, שנדע שעתה הוא העת להמות את הכף על כל העם, ועל השכינה הקדושה החפצה לשוב למקומה.

17. תורת מנחם שנת תשמ"ט עמ' 127

זאת אומרת, שהמצור (דקדושה)³⁴ נותן אפשרות שכל בני יהיו באחדות גמורה, בהיותם באותה ה"עיר" ואינם יכולים לצאת ממנה, עיר ירושלים, "עיר שחוכרה לה יחדיו"³⁵ מצד עצמה, ואחדות הקשורה עם ירא שלם³⁶, שלימות היראה³⁷.

ועפ"ז יש לבאר הלשון "סמך מלך בבל על ירושלים והביאה במצור" — כפי שהוא בשרשו בקדושה: "סמך" הוא מלשון "סומך נופלים", שעוזר ומסייע לירושלים⁴¹, שבנוסף לירושלים כפי שהיא מצד טבע בריאתה ע"י הקב"ה, ניתוסף בה (ע"י המצור) שהיא תאחד את בני ותאחד את בני עם הקב"ה באהבה עצמית, שלמעלה מכל מדידה והגבלה.